

Clubul SPEO - MONTANA Baia Mare
Clubul Național de Turism pentru Tineret

**CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA
CARSTULUI**

**CONTRIBUTIONS TO KARST' S
KNOWLEDGE**

volumul I
Baia Mare 1993

ÎNCEPUT DE DRUM

Mai multe lumi paralele cu cea pe care o parcurgem cvasimecanic între serviciu și reședință, eventual cu scurte divagații de weekend, ne înconjoară. Dintre acestea, eliminând macrocosmosul (pe care îl lăsăm pe mâna NASA), microcosmosul organizării materiale, pe care îl folosim fără să ne tenteze aprofundări (și pe acesta îl "donăm" Academiei), ne rămâne lumea subpământeană, ai cărei cavaleri suntem. Cavaleri și nu sclavi, căci intunericul în care aducem lumină, nu ne e un dușman ci o lipsă a naturii pe care dorim să o compensăm. O lume care îmbină comete (lumina exploratorilor), big-banguri (marile descoperiri), altare și grădini și în general cam tot ce ne oferă celelalte lumi paralele. Acestei lumi îi sunt dedicate paginile de față.

Drumul pe care îl începem se numește Contribuții la Cunoașterea Carstului și deși între intenție și realizare au survenit multe falii care au făcut ca "socoteala de acasă" să rămână acolo, s-a ajuns totuși la înmănușchierea unor contribuții mai modeste sau mai ambicioase, la cunoașterea lumii subterane. Si deși poate din acest prim număr nu rezultă prea clar o personalitate distinctă, ea există totuși, cel puțin în gândul editorilor. Aceea că aici să se regăsească tot subpământul românesc, peșteri mari și mici, lucrări ale amatorilor și profesioniștilor.

Mulțumind celor care au contribuit la realizarea publicației cu lucrări, sfaturi sau sprijin material, nu o facem protocolar, ci sperând că ne vom bucura toți de micul bulgăre pe care l-am urnit împreună pe pantă și care sperăm să se facă frumos și consistent.

CUPRINS (CONTENTS)

Peștera Cobășel (Munții Rodnei) (Cobășel Cave- Rodnei Mt.) -Istvan D., Minghiraș T., Gergely R., Diaconescu M., Nistor G., Paal E.	2
Sisteme de cavități de tracțiune gravitațională în Munții Hăşmaș-Suhard (Gravitational Traction Caves Systems in Hăşmaş-Suhard Mt.) -Pușcariuc R., Buzdugan C.	5
Peșterile din Valea Iavardi (Munții Hăşmaș) (The Caves from Iavardi Valley) -Pușcariuc R.	7
Gaura Frântoanei (Munții Sebeș)- istoricul cercetărilor (Gaura Frântoanei -l'historique des explorations) -Giurgiu I.	10
Peștera Polovragi - studiu de climă, ape, microbiologie (The Polovragi Cave- Climate, Waters, Microbiology Study) -Negrea Monica, Sârbu I., Macrea R.	13
Avenul Bizonului (Munții Domanului) (The Bizonului Pothole) -Bădescu B.	35
Un nou aven "minier" în platoul carstic Zece Hotare (Munții Pădurea Craiului) (A New "Mining" Pothole in the Zece Hotare Carstic Plateau) (Pădurea Craiului Mt.) - Damm P.	37
Scurtă istorie a cercetării peșterilor din Transilvania până în 1914 (Short History of Speleology in Transylvania till 1914) -Dénes I.	40
Peștera de la moara lui Pocol (Podișul Someșan) (The Cave from the Pocol's Mill (Someș Table-Land) -Rist I., Constantinescu E., Diaconescu M., Todoran M., Mersei F., Istvan D., Nistor G., Șomcutean Z., Paal E., Mureșan I.	43
Peștera Bătrânilor din Valea Scurtă (Toplița-Podișul Someșan) (The Bătrânilor Cave from the Scurtă Valley) (Toplița -Someș Table-Land) -Mersei F., Istvan D., Rist I., Nistor G., Paal E., Mocean M., Constantinescu E.	47

PEŞTERA BĂTRÂNIILOR DIN VALEA SCURTĂ (TOPLIȚA - POD. SOMEŞAN)

Mersei Felix, Iștvan Dumitru, Rist Iosif, Nistor Gheorghe, Paal Emeric,
Mocean Marius, Constantinescu Eugen
SPEO - MONTANA Baia Sprie

The Bătrânilor Cave from the Scurtă Valley (Toplița - Someș Table Land)

In 1992 it was discovered a cave developed in Oligocene deposits. It has 580 m in length, being the longest cave known in such deposits. Even if the gallery is almost unic there are recognized different directions with specific morphology (NE and E with greater spaces which contain deeping levels NW with smaller dimensions).

Like the majority of the caves developed in Oligocene deposits, this one is developed at the contact limestones (in the ceiling) marls (on the ground and sometimes on the walls).

There are also frequent speleothems: stalactites, stalagmites, columns, crusts and domes, baldaquins, draperies with odonthollites, gours, parietal crusts and ground crystallization. The stalactites are very special with a radiar tissus.

O nouă peşteră de peste 500 m dezvoltare a fost descoperită în Podișul Someșan, zonă care oferă exploratorilor de obicei cu mare zgârcenie astfel de descoperiri. Este a cincea cavitate mare din bazin (în ordinea descoperirii), a treia ca dezvoltare din Podișul Someșan, cea mai lungă peşteră dezvoltată în roci oligocene și cea mai mare peşteră descoperită de Speo-Montana în 1992, motive suficiente pentru o prezentare mai detaliată.

1. ISTORIC. Zona Toplița a intrat în atenția speologilor în anul 1979, când Clubul de Speologie „Emil Racoviță” București carteașă Peștera Fântâna Satului. În tabăra Speo-Montana din iulie 1992, concomitent cu derocările ce se făceau în Peștera Fântâna Satului, pe V. Scurtă este descoperită Peștera cu Târâșuri (cu o dezvoltare de 86 m). Cu ocazia cartării acesteia (30 august), o scurtă tură de explorare de suprafață ne duce la un puț de 2 m ceeași vale dolinară, la 80 m amonte de intrarea în Peștera cu Târâșuri. Lipsa unui echipament de apiculor nu-i-a împiedicat pe Mersei Felix să pătrundă prin mure și ghimpă în puțul cu fundul complet colmatat. Dar dizlocarea cătorva bolovani dă drumul unui curent de aer rece și puternic, așa că regrupându-ne forțele, e excavată o groapă de circa 1 m adâncime, care dă în tavanul unui tobogan. Nucu forțează primul târâșul de la intrare, urmat imediat de încă 5 curioși. Se parurge de-a bușilea o galerie de 135 m (după cartarea ulterioară), până într-o săliță concreționată. Revenim în 4 septembrie începând cu cartografierea. Și în timp ce echipa de cartare se chinuia cu ultimii metri înainte de Sălița Minunată, tot Felix se bagă pe un târâș dizgrațios, iar cu curent puternic de aer. Și după doar 12 m, tenacitatea acestuia e răsplătită de ajungerea într-o galerie înaltă, porțiunea cea mai frumos concreționată a peșterii. Iar în 12-13 septembrie două echipe de cartare aduc dezvoltarea cavității la 580 m.

2. LOCALIZARE. Valea Scurtă este situată în capătul vestic al satului Toplița. Accesul se face pe drumul de care (accesibil pe vreme uscată și auto) ce se desprinde spre NE la circa 100 m aval de bifurcația drumurilor spre Purcăreț și cariera Spria din Letca.

3. DESCRIEREA PEŞTERII. Din fundul puțului de 2 m, se coboară târâș pe spate, cu picioarele înainte, un tobogan până într-o galerie de 1 m înălțime dezvoltată la contactul calcar (tavan) - marne (pereți). Avalul devine inaccesibil după 24 m, la circa 55 m de amonte din Peștera cu Târâșuri. Galeria din amonte are direcție generală nord-vestică, cu cotituri scurte, cruste parietale și stalactite, terminându-se după 135 m într-o săliță frumos concreționată. Înainte de săliță, un târâș de 12 m pe stânga (în care s-au spart în două locuri cruste concreționare orizontale ce îngreunau accesul) dă acces în Galeria Felix ce se parurge, pentru prima dată de la intrarea în peșteră, în poziție bipedă. Pe târâș, înainte de a debușa în Galeria Felix, în tavan se află o altă săliță splendid concreționată (Sălița Suspendată). În continuare, galeria are direcție generală NW, inițial cu cotituri. Se depășește Sala cu Gururi, apoi sectoare în care se atinge înălțimea maximă (4 m), cu porțiuni în care se observă două nivele de adâncire și după 320 m de la intrare, după un sector cu prăbușiri, galeria își schimbă din nou direcția, luând-o spre Vest. După ce se parurge târâș Terenul de tenis, o porțiune suspendată perfect orizontală, cu podeaua concreționată și cu gururi, galeria devine mai joasă (1,2-1,5 m) dar bogat concreționată, cu stalactite, cu două porțiuni ce se parurg târâș pe spate, având vârful stalactitelor la nivelul nasului și al buricului. După ce depășim Sălița cu Brădișori, galeria devine un banal tub de canalizare ce se parurge târâș până la o confluență. Afluentul drept (cu curent de aer) e accesibil pe 36 m, iar cel stâng, cu mici săritori și bazine cu apă, pe 44 m.

4. SPELEOTEME. Sunt prezente aproape toate tipurile concreționare cunoscute: stalactite (conice sau tubulare), stalagmiti, coloane, cruste și domuri parietale, baldachine, văluri de prelungere cu sau fără odontolite, gururi cu cristale în formare, cruste de podea. Deosebite sunt stalactitele care au o țesătură tubulară radiară de tip rădăcină (brădișori inversi) (helictite). Culoarea lor este de obicei galbuie (distanță redusă până la suprafață și prezența intercalărilor argilo-marnoase în profilul străbătut fac ca apa de infiltratie să fie asociată cu un procent important de material argilos), albii îmaculati fiind prezent doar în Sălița Suspendată.

5. GENEZĂ ȘI HIDROLOGIE. Valea Scurtă este o vale dolinară ce marchează un traseu subteran. Amontele văii dolinare corespunde parțial Peșterii Bâtrânilor (a cărei porțiune finală are însă altă direcție), iar zona centrală corespunde Peșterii cu Tărâșuri din V. Scurtă. În momentul cartării (septembrie 1992) galeria era fosilă, dar în octombrie peștera era activă. Două nivale de adâncire sunt evidente pe galeria Felix. În ansamblu se poate observa că galerile cu direcție diferită au morfologie diferită. Astfel, tronsonul cu direcție NW are în general dimensiuni reduse, în timp ce tronsoanele NE și E au spații mai mari și în ele se observă cele două nivale de adâncire. Acest lucru sugerează că direcțiile E-W și NE-SW sunt mai vechi și cu o evoluție carstică mai îndelungată. De altfel, aceste direcții de drenare (E-W și NE-SW), diferite de cele ale direcției actuale a rețelei hidrografice (N-S) se regăsesc și în principalele cavități ale Podișului Someșan, ceea ce sugerează că inițierea circulației carstice subterane s-a făcut pe fracturi tectonice paralele cu bordura depresiunii Transilvaniei, premergătoare instalării actualei rețele hidrografice. Iar cazurile în care o astfel de circulație subterană se păstrează și în prezent relativ frecvent, arată că evoluția carstificării din această zonă a fost continuă într-un interval lung de timp și că aceste direcții (E-W și NE-NW) sunt cele care din punct de vedere explorativ oferă cele mai importante perspective.

Faptul că circulația subterană e și acum divergentă față de cea de suprafață, arată că în zona Podișului Someșan, în condițiile unor calcare cu grosime redusă, coexistă trasee vechi de drenare împreună cu cele mai noi. Aceste vechi trasee de drenare, active și în prezent, se individualizează ca obiective de primă importanță în explorarea speologică.

6. CONCLUZII. Peștera Bâtrânilor conservă principalele caracteristici ale cavităților dezvoltate în roci oligocene: dezvoltarea pe față de strat, calcarele constituind tavanul, iar galerile fiind formate prin adâncirea în substratul impermeabil (marnos - argilos). Prezența concreționării abundente, ca și dezvoltarea de 580 m, fac din această cavitate atât un obiectiv estetic ce este eclipsat în Podișul Someșan doar de concrețiunile din Peștera de la Moara lui Pocol, cât și un record de dezvoltare în roci oligocene.

Manuscris primit la 28 iulie 1993.

Adresa autorilor: Speo-Montana, Bd. București 28, ap. 11, 4800 Baia Mare

Colectiv de redacție: Dumitru IȘTVAN

Ică GIURGIU

Adresa redacției: Dumitru Ișvan, bd. București nr. 28, ap. 11, 4800 Baia Mare,
județ Maramureș